

ANTAL IMRE 90

(Hódmezővásárhely, 1935. július 31. – Budapest, 2008. április 15.)

Erkel Ferenc-díjas magyar zongoraművész, televíziós személyiség, színész, humorista, érdemes művész, a Magyar Televízió örökös tagja.

Zongoristaként – mint az Országos Filharmónia szólistája – a világ minden szegletében fellépett. Számos nemzetközi versenyt megnyert, 1966-ban pedig a budapesti Liszt Ferenc-verseny II. helyezettje lett (a zsűri az I. díjat nem adta ki). Országos ismertséget azonban a televíziós pálya hozott számára. Első nagy sikerét a *Halló fiúk, halló lányok!* műsorvezetőjeként aratta. Ezt követően a szilveszteri műsorok, *Ki mit tud?-ok*, *Röpülj pávák* és az – MTV égisze alatt megrendezett – Nemzetközi Karmesterversenyek állandó konferansziéja, illetve az évtizedeken át futó, rendkívül népszerű *Szesélyes évszakok* emblemikus műsorvezetője lett. Több filmszerepet is játszott – legjelentősebb alakítása *Dániel Ede* a Bors című sorozatban.

Élete

Pedagógus szülei – Antal Imre állami tanító és Faragó Erzsébet óvónő^[1] – orvosnak szánták, de zongoratanárnője tanácsára más irányt vett az élete. 1947-ben a szegedi konzervatórium igazgatója, Kollár Pál felvette az intézménybe, ahol 1951-ben végzett. A család ezután Budapestre költözött, hogy fiuk

a Nagymező utcai Zenei Gimnáziumban tanulhasson. (Ötvenéves érettségi találkozáját akkori törzshelyén, a Fészek Klubban tartotta.) A szakiskola után 1954 és 1959 között a Zeneakadémián folytatta tanulmányait Antal Istvánnál és Hernádi Lajosnál, majd az Országos Filharmónia szólistája lett. Mivel diplomamunkájához oktatási gyakorlat is kellett, tanítványt vett maga mellé, az akkor nyolcéves Presser Gábort. Antal Imre arról is ismert volt, hogy hét nyelven beszélt tökéletesen.

Antal Imre szenvedélyesen dohányzott és az italt sem vetette meg. Családja nem volt. Édesanyjával élt, akinek halála után élete lejtőre került: magányosan, elhagyatottan, egyre betegbben tengette napjait. Elesettségében többen próbálták támogatni, kevés sikerrel. Végül régi barátja, Jenei József segített rajta azzal, hogy szentendrei házába fogadta.

Karrierje

A Zeneművészeti Főiskolán 1959-ben végzett, majd zongoristaként beutazta a világot. 1966-ban második helyezést ért el a budapesti Liszt–Bartók Zongoraversenyen (a zsűri az I. díjat nem adta ki). Jobb kezének hirtelen fellépő ízületi gyulladása miatt azonban ezt a pályát nem folytathatta, s a hetvenes évek elején egzisztenciális válságba jutott. Ezután jelentős váltás következett: a Magyar Televízióhoz került. Első műsora egy „házaspárbaj” volt, melynek hatalmas sikere nyomán rábízták a *Halló fiúk, halló lányok!* című nemzetközi ifjúsági vetélkedő vezetését. Hosszú ideig Vitray Tamással közösen vezették a szilveszteri műsorokat. 1980-ban elindult a magyar televíziózás egyik legnépszerűbb sorozata, a *Szeszélyes évszakok*, amelyet eleinte Kudlik Júliával közösen vezetett.

Rajongásig szeretett édesanyjával élt együtt, akinek 1988-ban bekövetkezett halála rendkívül megviselte, s a traumát soha nem tudta feldolgozni: élete megroppant, testi-lelki állapota egyre rosszabbá vált, krónikus ízületi fájdalmain túl egyéb betegségek is gyötörni kezdték, trombózist kapott, orra deformálódott. (A rhinophyma nevű betegségben szenvedett.) A *Szeszélyes évszakok* gyártója, a Szféra TV sietett a művész segítségére: speciális műtéttel – melyet részben külföldön végeztek el – új orrot kapott, ami átmenetileg visszaadta életkedvét. Ekkor azonban az MTV hirtelen levette műsoráról legnépszerűbb produkcióját, és Antal munka nélkül maradt. Jó barátja, élettársa, Jenei József karolta fel, szentendrei házába fogadva és ápolva a humoristát, akinek erős kötődése volt a városhoz és környékéhez, hiszen évtizedeken át itt volt nyaralója.

2006 őszén, miután sikeresen zárultak az RTL Klub és a Szféra TV tárgyalásai, Antal Imre ismét kamerák elé állhatott a *Szeszélyessel*, ám öt adás leforgatása után, betegségére hivatkozva visszavonult a műsor vezetésétől. Végbeldaganatot diagnosztizáltak nála. 2008-ban a műsort végleg befejezték, s a 28 éven át tartó *Szeszélyes évszakok* ezzel megszűnt.

Antal Imrét élete végén daganatos betegséggel^[14] két hónapon át a Hospice alapítvány kórházában kezelték. Elhunytá estéjén az MTV és az RTL Klub is emlékműsort sugárzott róla – a művészt mindkét csatorna saját halottjának tekintette. 2008. április 26-án kísérték utolsó útjára a Farkasréti temetőben. Végakaratát, mely szerint halála után édesanyjának féltve őrzött hamvait is temessék mellé, barátja, Jenei József teljesítette. (Imádott édesanyja hamvait a művész a Damjanich utcai lakásában őrizte, megfogadva, hogy ha egyszer ő is elmegy, a sírban újra együtt lesznek.)

Díjai

Liszt–Bartók-zongoraverseny, II. helyezés (1966)

SZOT-díj (1967)

Szocialista Kultúráért (1973)

Busoni-verseny, Bolzano, II. helyezés

VIT-díj (Bécs, 1959; Helsinki, 1962)

Erkel Ferenc-díj (1984)

Érdemes művész (1988)

Erzsébet-díj (1992)

A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (1999)

Erzsébetváros díszpolgára (1999)

Budapestért-díj (2003)

A Magyar Televízió örökös tagja (2004)

(Wikipédia)

ANTAL IMRE
NÉHÁNY MONDAT A ZENÉRŐL¹

Tulajdonképpen lehetetlen helyzetbe kerültem, amikor arra vállalkoztam, hogy a zenéről beszéljek, illetve - jelen esetben - írjak. Hiszen a zenéről beszélni, máris nagyon gyanús valami. A zenét hallgatni kell.

Eszembe jut egy hangversenyem a Szovjetunióban, amikor is a közönség tapsát ráadásokkal - köztük egy Chopin-keringővel köszöntem meg. A hallgatóság soraiból többen előrejöttek a dobogó széléig. Közöttük ott állt egy idősebb asszony, aki amint felcsendültek a keringő első hangjai, szívettpőn zokogni kezdett. A zene magában is rendkívül fájdalmas hangulatú, de ebben az esetben nyilván elmondhatatlan érzések törtek fel a könnyekkel együtt. Talán elvesztett férje vagy fia emléke? Netán az első szerelem szomorú emléke? Ki tudja?

Pedig ez az igazi! Amikor nem kell beszélni, amikor nem is lehet beszélni. Nem hatott volna jobban Chopin zenéje akkor sem, ha netán elmagyarázom a zenemű harmóniarendszerét, formáját. Ez a zenenagy titka: érzelmeket kelt a hallgatóban akkor is, ha semmiféle magyarázat, semmiféle szöveg nem hangzik el.

Sokan megijednek, amikor számukra érthetetlen zenei szakkifejezést hallanak. Egy ízben vendégségben voltam, szólt a rádió: „Következik Bach d-moll Partitájából a Chaconne”. A házigazda rémulten kiáltott föl: „Zárd el, fiam! Már megint ilyen biszdúrokat játszanak!” Ha tudta volna, milyen gyönyörűségtől fosztotta meg magát.

Nem kell félni a szakkifejezésektől. Minden szakmának megvan a maga „tolvajnyelve”. A vasasok például kirnerezik a valcejznit; a bádigos sauberral kaparja a cundert; az asztalos falcolja a rukvandot; a szobafestő glettel a spaklival; a cipész a falifogóval cvikkel. Lehetne ezt még hosszan folytatni, de térjünk vissza a muzsikához.

Vegyük sorra néhány „titokzatos” zenei kifejezést, mit is jelentenek.

¹ Nők évkönyve, 1976

IMPROVIZÁCIÓ

Mielőtt elmondanám, mit jelent ez a szó a zenében, szeretném figyelmeztetni a kedves olvasót, hogy gyakran ő is improvizál! A szó ugyanis annyit jelent: rögtönzés. Hogy csak egy példát említsek: gyakran rögtönöz a háziasszony is, amikor este nyolckor váratlan vendég érkezik, akinek valami ennivalót illenék adni, de erre nem készült föl, sebjaj, kitalál valamit.

A zenében ugyanígy áll a dolog. Vagyis: nem készülünk föl egy zenemű megírására, hanem ahogy eszünkbe jut egy dallam, már énekeljük is. Hangulatunk szerint, csak úgy dúdolunk magunk elé.

Híres rögtönző, improvizáló volt Mozart és Beethoven, hogy másokat most ne is említsek. Leültek a zongora mellé, és máris gyöngyözött kezük alól a csodálatos muzsika.

Vagy a cigányzenekar, ők is rögtönöznek, hiszen nem kottából tanulták a nótát. Ha még egyszer el kell játszaniuk ugyanazt, bizonyosan másképpen csinálják.

VERSENYMŰ

Annyit jelent egészen egyszerűen, hogy egy nagy zenekaron belül két csoport hangszer felelget egymásnak. Talán meglepő, ha kijelentem, hogy gyermekkorukban Önök is adtak elő versenyművet. Bizonyára emlékeznek arra a régi játékra, amikor egy kisgyerek szembeállt a többiekkel, és énekelni kezdte: „Gyertek haza, ludaim!” Mire a többiek: „Nem megyünk!” ... és így tovább. Nos, ez tulajdonképpen tökéletes versenymű. Mert nemcsak egy hangszercsoport felelgethet a többieknek, hanem egy szál hangszer is. Ebben az esetben a zenekar neve: *tutti*, ami olasz szó, és annyit jelent: egész, teljes, mindenki. Egyébként ezt a szót használjuk a magyar köznyelvben is. Hallották már bizonyosan: tutira menni, vagyis egész, teljes sikerre számítani.

Az egyedüli hangszer pedig a *szóló*, ami ugyancsak olaszul annyit jelent, hogy: egyedül. Ezt a szót is ismerjük, mert azt a motorkerékpárt, amelynek nincs oldalkocsija, szólómotornak szokás nevezni. De ez már inkább a férfiak dolga.

DÚR ÉS MOLL

A dúr is, a moll is úgynevezett hangnem. Mégpedig meglehetősen különböző hangnemek. Legalább annyira különböznek egymástól, mint az élővilágban a hímnem és a nőnem. A férfira jellemző a széles váll, a keskeny csípő, az izomzat erősebb, ám kevesebb a zsírpárna. A nők medencecsontja szélesebb, válluk keskenyebb. A zsírpárnákról talán ne beszéljünk.

Ugyanígy, arányaiban tér el egymástól a dúr és a moll. Ha ragaszkodnám az előző hasonlathoz, azt mondhatnám, hogy a dúr a hímnem, és a moll a nőnem. A dúr – mint neve is jelzi – általában keményebb, vidámabb hangzású, míg a moll puhább, lágyabb, szomorúbb. Hogy zeneibb példát is mondjak, ilyen szöveg: „Elhagyott a szeretőm...” csak molban képzelhető el. Az pedig, hogy „Uccu bizony, megérett a meggy ...” bizonyosan dúr.

OPUS

A kereskedelmi dolgozók, a bankosok mind jól ismerik az év végi leltár, illetve év végi zárás gyönyörűségeit. Oda szeretnék kilyukadni, hogy amiből sok van, azt ajánlatos megszámolni, megszámozni. Képzeljék el, mi lenne, ha a villamosjáratok nem lennének megszámozva, az ember Óbuda helyett könnyen Kőbányán találná magát. Eszembe jut a régi vicc. Két utas beszélget a vonaton. Azt mondja az egyik: Hiába, csodálatos dolog a technika! Látja, maga Győrbe utazik, én meg Miskolcra, és mégis ugyanazon a vonaton ülünk.

Mire a másik: A technika valóban csodálatos dolog, de hogy mi együtt utazunk, az annak köszönhető, hogy maga rossz vonatra szállt.

Nos, ajánlatos a zeneszerzők műveit is megszámozni, mert például Beethovennek két szimfóniája is teljesen azonos hangnemben, F-dúr-ban van írva. Ki tudhatná, hogy éppen melyikről van szó, ha nem tennénk hozzá, hogy opusz 68, vagy opusz 93, így már világos a dolog. Gondolom, ebből már sejthető, hogy az opusz szó annyit jelent, hogy mű. Vagyis az imént Beethoven 68-ik, illetve 93-ik művéről volt szó. Éppen Beethoven óta szokásos, hogy a zeneszerzők műveiket a keletkezés vagy a megjelenés sorrendjében Op. 1, Op. 2, Op. 3 stb. jelzéssel látják el.

VARIÁCIÓ

Ez a szó annyit jelent: változat. Gondoljanak csak a közismert variabútorra. Ennek is az a lényege, hogy sokféleképpen lehet összerakni ugyanazokat a bútordarabokat, s ilyen módon mindannyiszor más-más változat azaz: variáció születik. Olyasfajta dolog ez, mint az öltözködés. Ne haragudjanak, Olvasóim, de csak a férfidivat területéről tudok példát hozni. Ha egy sötét színű zakó alá garbót húzok, az sportos viselet. Ugyanaz a zakó színes inggel, nyakkendővel már valamivel komolyabb. Ha pedig fehér inget öltök alá és csokornyakkendőt kötök, elegáns estélyi viseletté válik.

A hölgyek a hajukból csinálnak variációkat. Ilyen berakás, olyan lassan, mind-mind egy-egy variáció.

A zenei variáció is ugyanennyit jelent: egy bizonyos téma, dallam változtatgatása úgy, hogy az eredeti téma azért felismerhető maradjon.

Híres variációsorozatot írt Johann Sebastian Bach egy bizonyos Keyserlingk gróf megrendelésére. Bach egy témára nem kevesebb, mint 30 variációt alkotott, és ezt a hosszú zeneművet minden este el kellett játszani az álmatlanságban szenvedő grófnak.

RONDÓ

Eléggé gyakran hallott szó ez is. De mielőtt a magyarázatába belekezdenék, elmesélem, hogyan vizsgálták egyik barátomat a kórházban.

Ezt a derék fiatalembert bizonyos panaszokkal egy kitűnő orvos osztályára vették fel. Nevezzük ezt az ötvöst dr. A.-nak. Ez az orvos elküldte őt a laboratóriumba, ahol dr. B. vért vett tőle. A leletet a barátom visszavitte dr. A.-nak.

Ezután röntgenre került a sor. A felvételeket dr. C. készítette el. Természetesen valamennyit átnézte dr. A.

Ha most a betűket egymás után leírom: A–B– A– C–A, rögtön megkapom az úgynevezett rondót, vagy legalábbis legegyszerűbb formáját. Ennek az a lényege, hogy egy bizonyos zenei gondolat mindig vissza-visszatér, de közben mást-mást hallunk. Mint a csélcsap férj, aki a futó kalandok után mindig visszatér hű hitveséhez: feleség – Gizi – feleség – Mancsi – feleség – Sári – feleség. Hitték volna, hogy tulajdonképpen ez is rondóforma?

SZVIT

A szó francia eredetű, és annyit jelent: sor, sorozat, folytatás.

Valaha, a 18. században egyszerűen annyit jelentett, hogy különféle táncok következtek egymás után, mégpedig lassú-gyors-lassú-gyors sorrendben. (Egyébként a népi zenekarok mai napig is így adják elő műsorukat: hallgató nóta-csárdás-hallgató nóta-csárdás.)

Boldog idők voltak azok! A legnagyobb zeneszerzők írták a tánczenét is, nem vált még el egymástól a könnyű- és a komoly zene.

A múlt században ezek a szvitek lassan-lassan elvesztették táncjellegüket, és inkább amolyan könnyebb hangulatú, több tételes szerenáddá változtak.

Külön csoportot képviselnek azok a szvitek, amelyeket operák vagy balettek zenéjéből állítottak össze. Ilyen például Kodály Zoltán Hány János című dalművéből összeállított zenekari szvit.

ETŰD Tudják-e, mennyit edz például egy hosszútávfutó? Naponta sok-sok kilométert szalad azért, hogy majd a versenyen ne merevedjék el, jól be tudja osztani erejét.

De még a látszólag legegyszerűbb mozdulatokat is hosszan kell gyakorolni. Vertek már be úgynevezett *u*-szeget a falba? A legalattomosabb tárgyak egyike! Én többet ütöttem az ujjamra, mint a szegre. És nézzék az asztalost: a világért sem üt mellé. No, persze, eleget gyakorolta.

Hát bizony, a hangszerjátéknak is van bizonyos „sport”-része. Hiába vagyok tele indulatokkal, érzelmekkel, ha ujjaim nem engedelmeskednek, kifáradok, elmerevedem, így nem tudom tolmácsolni a zeneszerző mondanivalóját.

Az edzést itt az etűdök, magyarul: tanulmányok helyettesítik. Arra valók, hogy a nehéz, szokatlan mozdulatokat gyakoroljuk, „állóképességünket” növeljük. A legnagyobb zeneszerzők etűdjei persze, már nem erre a célra íródtak. Chopin, Liszt, Debussy, Bartók etűdjei már a legmagasabb zene régióiban járnak. Igen bonyolult, összehangolt, finom mozgásokat kíván a hangszerjáték. Sok-sok év, sőt tulajdonképpen egy egész élet kell ahhoz, hogy ezeket a mozgásokat begyakoroljuk. És még így sem sikerül mindig! Hányszor hallottuk már, hogy a zongorista jóízűeket ütött mellé, vagy észrevettük, hogy a fáradtság jelei mutatkoznak rajta. És milyen „jó érzés” ezt hallani!!

OPERA

Engedjék meg, hogy elmeséljek Önöknek egy mulatságos, és egyszersmind tanulságos történetet.

Egy iparitanuló-kollégium igazgatója felhívott telefonon: - Kérem, művész úr, segítsen rajtam!

– Ha tudok, szívesen!

– Vidéki gyerekek laknak a kollégiumunkban. Célunk, hogy minél szélesebb körű általános műveltséget adjunk a gyerekeknek, s ebbe természetesen beleértjük a zenei tájékozottságot is. Elvittük a gyerekeket az Operába.

– Nagyszerű!

– Aznap Mozart Varázsfuvoláját adták.

– Külön szerencse! A legjobb szerzővel kezdték.

– Igen, de a gyerekek betegre nevették magukat!

– Miért?

– Tudja, az opera úgy kezdődik, hogy egy izgatott fiatalember bejön a színpadra, és rémülten meséli, hogy egy nagy kígyó elől menekül. S ahelyett, hogy tényleg menekülne, csak énekel-énekel! A gyerekek véleménye az volt, hogy ha igazán fél attól a dögtől, menjen ki, bújjon el, csináljon valamit, de ne énekeljen. Jöjjön, magyarázza el nekik, miért énekelnek az operában!

Elgondolkodtam. Ha így nézzük, *tényleg* rendkívül mulatságos dolog még a legtragikusabb opera is. Mondjuk, azt éneklik: „A gróf a vízbe fúlt, gyerünk, mentsük meg őt!”, de nem mennek, dalolnak.

Miért énekelnek?

Itt vissza kell kanyarodnom ennek a kis írásnak az elejére. Arra az emlékre, amikor Leningrádban egy asszony sírva hallgatta Chopin keringőjét. Vagyis a zene érzelemkeltő hatására,

Íme, egy rövid szövegidézet Puccini Bohémélet című operájából:

„Ó, mily hideg e kis kéz!

Hagyja melegítenem! Sötét az éj, így hasztalan keressük. (Egy kulcsról van szó.) De nézze! Íme, a Holdnak világa.

Ragyogva néz le szobánk ablakára.

Engedje hát, kisasszony itten elmesélnem önnek.

Hogy ki vagyok, és miképpen, hogyan telik életem.”

Legyünk tárgyilagosak, ez bizony nem nevezhető irodalmi remekműnek. Ha ilyen szöveg hangzanék el egy prózai darabban, a közönség fütyülne. De ha énekelnek hozzá! ... Kiderül, hogy az a fiatalember, aki ezt énekli, milyen kedves, vidám bohém, és ezen kívül olyan szerelmes...

Valóban, zenével gyakran többet lehet elmondani, mint szavakkal. A zene elárulja az operafigurák jellemét, lelkiállapotát, indulatait, érzelmeit.

Mindannyian láttak már dokumentumfilmet. Szokásos technika egy-egy képet „kimerevíteni” azért, hogy a részleteket minél jobban szemügyre vehessük. Ilyen „kimerevített” pillanatok tulajdonképpen az áriák is, hogy minél jobban megismerhessük a szereplőket. Ezért énekelnek hát az operákban.

De hogy a zene miképpen kelt bennünk érzelmeket, azt majd elmesélem talán az 1977-es évkönyvben ...

ANTAL IMRE YOUTUBE FELVÉTELEIBŐL

[Szonáta, d-moll Op. 31 No. 2 I. Largo - Allegro \(6:23\)](#)

[Szonáta, d-moll Op. 31 No. 2 II. Adagio \(7:04\)](#)

© 1966 HUNGAROTON RECORDS LTD.

[Antal Imre zongorázik - Bartók: Este a székelyeknél \(2:52\)](#)

[Antal Imre zongorázik. Chopin Op 6 No 2 Cisz Moll Mazurka Mazurka C# sharp minor Op 6 No 2 \(2:52\)](#)

[KZ-006: TV Zenei Klubja, Antal Imre, Somfai László – Bartók: Kétzongorás szonáta \(1:00:53\)](#)